

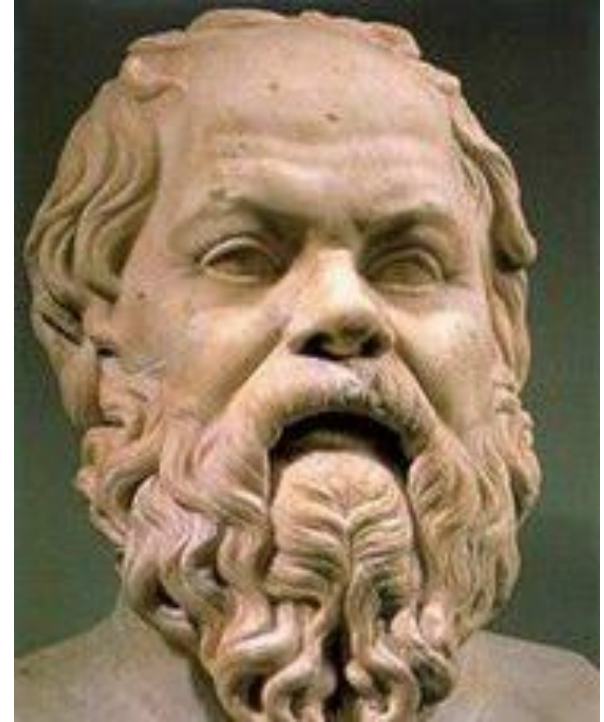
4. NAJZNAČAJNIJI MISLIOCI I NJIHOVE PEDAGOŠKE IDEJE

– od antičkog perioda, do savremenog doba

MISLI O VASPITANJU ANTIČKIH FILOZOFA

SOKRAT (469-399. g.p.n.e.)

- grčki filozof, Atinjanin,
- o njegovom učenju piše Platon,
- pod optužbom da kvari omladinu,
osuđen na smrt,
- postavio: induktivno-deduktivnu metodu (metoda razgovora,
razvojna, heuristička),

- svaki vaspitač, učitelj, može dobro smišljenim pitanjima podstaći dete da pronađe pravi odgovor na postavljeno pitanje i da samostalno izvede zaključak,

- u prvom delu razgovora (ironija) – postavljao bi pitanja, koja bi sagovornika dovela do saznanja o neznanju („Znam da ništa ne znam”),

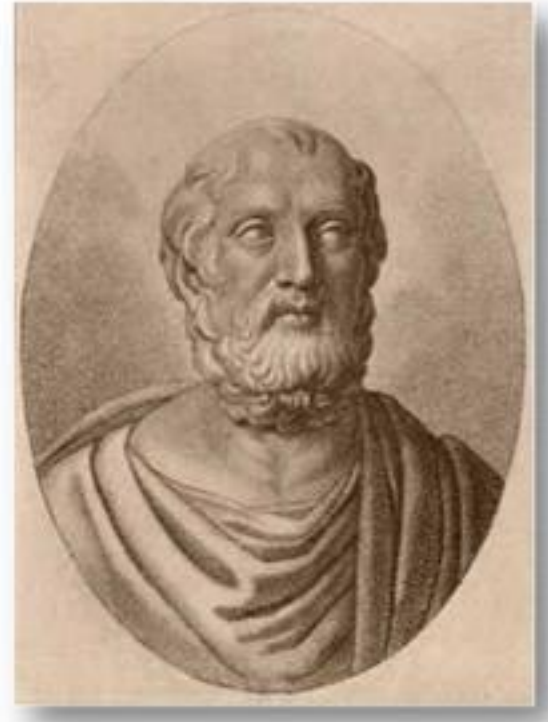
- u drugom delu razgovora (majeutika) – induktivnim i deduktivnim putem doveo bi sagovornika do samostalnog zaključka, do saznanja,

- istakao je značaj saznanja, istine i vrline i visoko je cenio moral i znanje,

- vrlina je znanje,
- posebno isticao značaj morala – moralna vrlina,
- smatrao je da deci ne trebe pružati previše luksuza, a zalagao se za to da deca treba da poštuju autoritete i starije,
- isticao je obavezu poslušnosti dece kao smisao vaspitanja i osnovno obeležje dečjeg položaja u društvu.

PLATON (427-347. g.p.n.e.)

- Atinjanin, filozof, Sokratov učenik od svoje 20. godine,
- u njegovim delima, prvi put se sreće razvijen sistem društvenog vaspitanja, u državnoj funkciji,
- država se, po Platonu, može učvrstiti samo dobrim vaspitanjem podmlatka,
- pokušao je i da odredi sadržaj obrazovanja,
  - dela: Apologija Sokratova, Fedon (o duši), Protagora (o vrlini), Sofis (o znanju), Zakoni...

- dela je pisao u obliku dijaloga
- vaspitanju je pridavao veliku pažnju,
- smatrao je da je važan razvoj individualnih sposobnosti i izgrađivanje moralnih osobina svakog čoveka,
  - zalagao se za strogost u vaspitanju, a smatrao da podjednako treba vaspitavati i mušku i žensku decu,
  - posebno je cenio u vaspitanju: dečje igre, pričanje priča i bajki, muziku,
  - istakao je značaj izučavanja: aritmetike, geometrije i astronomije,

- dao je i klasifikaciju perioda u razvoju
čoveka:

1. od rođenja do 3. godine – vaspitanje se vrši u porodici,
2. od 3. do 6. godine – o deci se brinu dadilje,
3. od 7. do 18. godine – deca (dečaci) su se vaspitavali u državnim vaspitnim ustanovama

4. od 18. godine do punoletstva, tj. do 20. godine, dečaci postaju efebi,

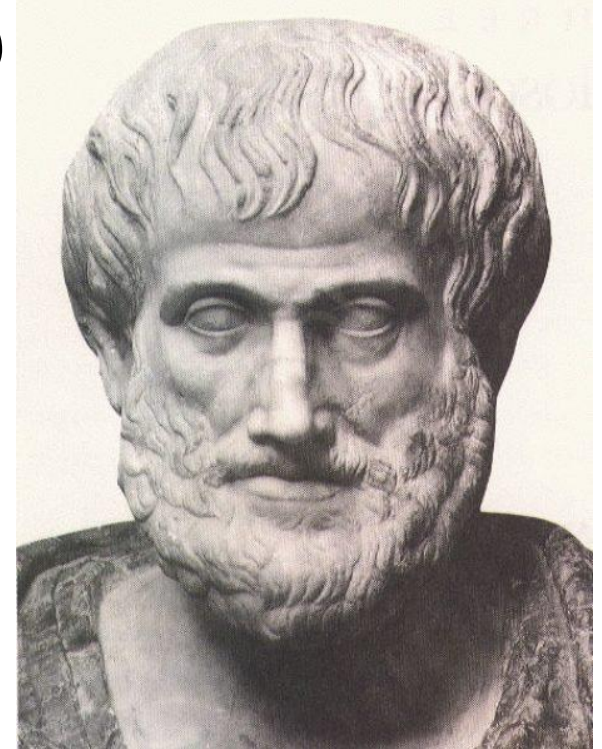
5. od 20. do 30. godine – postaju činovnici,

6. od 30. do 35. godine – najsposobniji treba da nastave školovanje

ARISTOTEL (384-322.g.p.n.e.)

- Platonov učenik,
- stil njegovih dela je stručan, jasan, za razliku od poetičnog Platonovog stila,
- dela: Politika, Organon, O duši, Metafizika, Nikomahova etika, (a rasprava: O vaspitanju—nije sačuvana),

- naglašavao važnost vaspitanja, koje treba da bude u nadležnosti države,

- ako država ne vaspitava mlade, ne može računati na svoj opstanak i razvoj,

- po njemu: čovek je po prirodi društveno biće, a vaspitanje j edržavni zadatak,

- da bi dete postalo čovek – mora da se vaspitava,

- istakao je ideju harmonijskog razvoja i vaspitanja (sklad telesnog, umnog, moralnog),
- osnovao poznatu školu Likeon, gde je radio 12 godina,
- istakao je značaj vaspitanja dece ranih uzrasta,
- naglašavao je značaj dečje igre, aktivnosti i uticaja zdrave sredine na ukupan razvoj,

- sačinio je periodizaciju čovekovog razvoja:

1. period: od rođenja do 7. godine – ističe značaj nege odojčeta, vaspitanje u porodici

2. period: od 7. do 14. godine – je vreme kada deca pohađaju školu,

3. period: od 14. do 21. kada počinje zrelo doba.

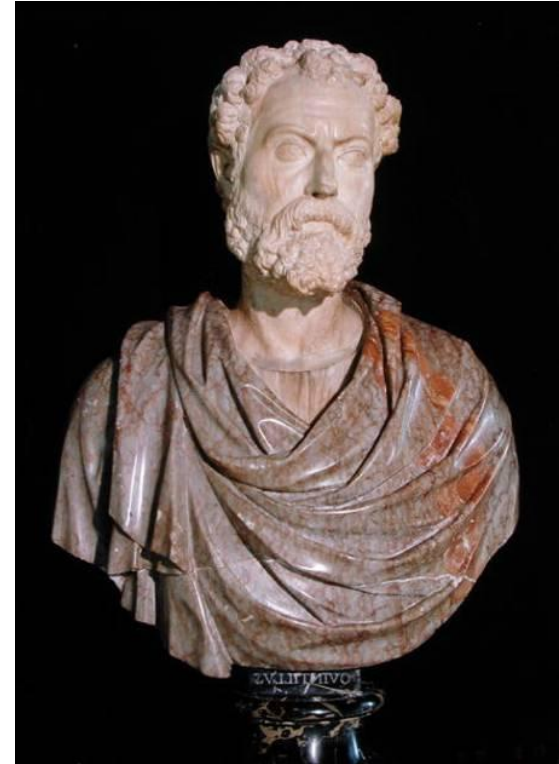
Marko Fabije KVINTILIJAN

(42-118. g.n.e.)

- rođen u Španiji,

- retoričko obrazovanje
stekao u antičkom Rimu
i postao poznati učitelj retorike,

- napisao delo: O obrazovanju govornika (Institutio
oratoria), u 12 knjiga, koje je pronađeno tek u XV
veku (1415.godine)

- ističe značaj govorništva, a vaspitanju govornika treba da prethodi šira obrazovna priprema,

- smatra da dete u porodici mora da nauči da lepo govori maternji jezik

- pored visokih zahteva u nastavi jezika, koji se postižu učenjem čitanja i gramatike, isto tako važno je i poznavanje matematike, geometrije, muzike i filozofije, istorije i prava,

- Kvintilijan se zalagao za obrazovanje u javnim školama,

- ukazivao je na značaj vaspitača, naročito u radu sa decom mlađeg uzrasta,

- bavio se metodikom poučavanja,
- smatrao da deci treba nastava koja je u skladu sa njihovim individualnim razlikama,
- po njegovom shvatanju, znanja treba usvajati svesnom aktivnošću, a ne učenjem napamet,
- smatrao da nastava u ranom uzrastu dece, treba da ima karakter zabave,
- bio je protiv telesnih kazni.

NAJVEĆI PEDAGOŠKI KLASIK I NOSILAC IDEJA NOVOVEKOVNE PEDAGOGIJE

JAN AMOS KOMENSKI (1592-1670)

- češki pedagog,
humanist,
- jedan od najvećih
pedagoških klasika,
- nosilac ideja
pedagogije novog doba,

- u 12. godini ostao bez oba roditelja,
- u 16. godini pohađao latinsku školu, a zatim studirao teologiju na Univerzitetu u Hajdelbergu (Nemačka),
- upoznao nemačkog pedagoga Wolfganga Ratkea, što će uticati na njegove pedagoške koncepcije,
- imao je veoma težak život, ispunjen velikim radom, čestim selidbama i putovanjima,
- bio je u Poljskoj, Engleskoj, Švedskoj, Mađarskoj, a umro je u Holandiji,

- najznačajnija dela:

Velika didaktika (*Didactica magna*) – nova koncepcija rada u školi,

Čulni svet u slikama (*Orbis sensualium pictus*) – prvi udžbenik očigledne nastave,

Materinska škola (vaspitanje dece ranog uzrasta, do 7. godine),

Pampedija (vaspitanje svih u svemu)...

- značaj:
- postavio vaspitni cilj: vaspitanje treba prilagoditi detetu, detetovoj prirodi i poštovati detetove prirodne mogućnosti,
- verovao je u ogromnu moć vaspitanja,
- smatrao da vaspitanje treba da bude u skladu sa spoljnom prirodom, ali i sa prirodom deteta,
- pošto je čovek deo prirode, vaspitni zakoni treba da se zasnivaju na prirodnim zakonima,

- postavio je principe nastave: 1. princip očiglednosti (zlatno pravilo nastave), 2. princip postupnosti (kroz pravila: od lakšeg ka težem, od bližeg ka daljem, od jednostavnog ka složenom, od poznatog ka nepoznatom), 3. princip sistematičnosti,

- postavio je sistem školstva:

1. materinska škola – od rođenja do 6. godine,
vaspitanje u porodici, uloga majke najznačajnija

2. škola maternjeg jezika – od 6. do 12. godine, škola
za svu decu, elementarna, osnovna, na maternjem
jeziku,

3. gimnazija ili latinska škola – od 12. do 18. godine,

4. akademija – od 18. do 24. godine,

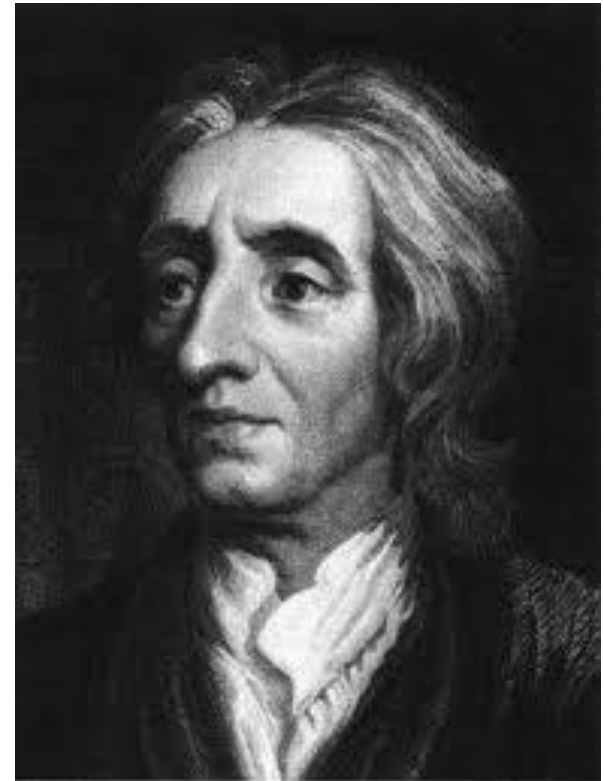
- tvorac je:

- * predmetno-razredno-časovnog sistema organizacije nastave,
- * školske godine i školskog raspusta, rasporeda časova,
- * frontalne nastave i didaktičkih principa
- * poseban značaj pridavao učitelju,
- * isticao značaj udžbenika,
- * bio protiv telesnih kazni,
- * najveći pedagog XVII veka i danas cenjen u svetu.

DRUGI NAJZNAČAJNIJI PEDAGOŠKI MISLIOCI

DŽON LOK (1632 – 1704)

- engleski filozof i pedagog,
- zavšio medicinu,
a bavio se filozofijom,

- njegovi liberalni pogledi smetali su tadašnjoj vlasti, pa je zbog toga morao da emigrira u Holandiju, gde je neko vreme živeo pod lažnim imenom,

- u to vreme (u Holandiji), nastaju njegova najznačajnija dela:

- filozofsko: Ogledi o ljudskom razumu i
pedagoško: Misli o vaspitanju,

- po Loku, glavni izvor saznanja je ISKUSTVO, pa se smatra izrazitim predstavnikom teorije EMPIRIZMA, tj. teorije po kojoj razvitak i formiranje ličnosti zavisi od iskustava,

- detetova duša je prazna tabla (tabula rasa), upravo zato vaspitanje ima veliku moć u formiranju čoveka „...da su svi ljudi koje vidimo, njih 9/10 ono što su, dobri ili loši, zahvaljujući samo svom vaspitanju”.(Lok)

- vaspitni cilj: vaspitati džentlmena, poslovnog čoveka, dobro pripremljenog za praktično vođenje svojih poslova,

- istakao je značaj intelektualnog, fizičkog, religijskog, moralnog i porodičnog vaspitanja,

- veoma se zalagao za individualno vaspitanje,

- veliki značaj pridaje vaspitaču, učitelju, naglašavajući da to mora biti obrazovan, inteligentan čovek, učtiv i naklonjen detetu,

- u fizičkom vaspitanju pridržava se principa: Zdrav duh u zdravom telu,

- u moralnom vaspitanju ističe značaj PRIMERA, kao najznačajnijeg vaspitnog sredstva

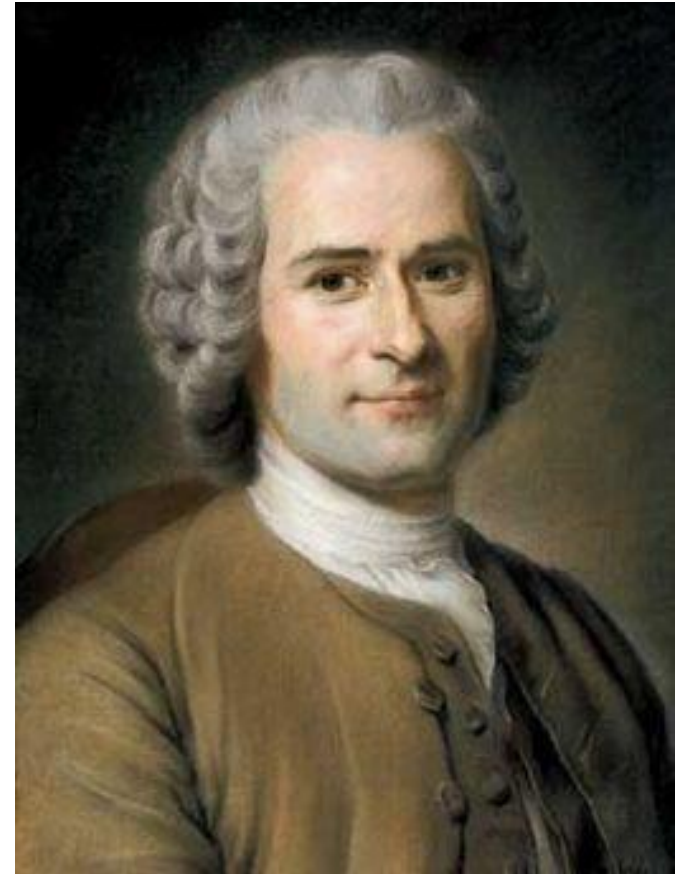
- u intelektualnom (umnom) vaspitanju ističe praktični cilj, tj. obrazovanje koje je prilagođeno PRAKTIČNIM POTREBAMA.

ŽAN ŽAK RUSO (1712-1778)

- francuski filozof, književnik,
pedagog,

- zastupao je interese srednjih
slojeva novog, građanskog
društva,

- bio je protiv srednjovekovnog,
feudalnog vaspitanja, protiv društvene
nejednakosti i sholastičke misli,

- zalagao se za: slobodu, demokratiju i humanizam,
- neke ideje delimično preuzeo od Loka,

- u osnovi koncepcije Ž. Ž. Rusoa je:

1. vaspitanje deteta u skladu sa prirodom deteta (pedagoški naturalizam, „Vratimo se prirodi”),

2. slobodan razvoj, prirodno, slobodno vaspitanje,

3. individualni pristup detetu,

4. zalaganje protiv fizičkog kažnjavanja,

5. isticanje značaja umnog vaspitanja,
6. postavio teoriju trostrukog vaspitanja (vaspitavaju priroda, ljudi i stvari),
7. zalagao se za disciplinu zasnovanu na prirodnoj kazni (dete treba da oseti posledice svojih postupaka) – princip prirodnih posledica,
8. smatrao da se priroda deteta razlikuje od prirode odraslog čoveka,

9. dao je sledeću periodizaciju u razvoju deteta (s današnjeg aspekta nesavremenu, veštačku i nenaučnu):

- od rođenja do 2. godine – doba telesne nege, telesni razvoj,
- od 2. do 12. godine – doba razvoja čulnih organa,
- od 12. do 15. godine – doba umnog razvoja,
- od 15. do 20. godine, tj. do punoletstva – doba moralnog razvoja

Nedostaci Rusoove koncepcije su sledeći:

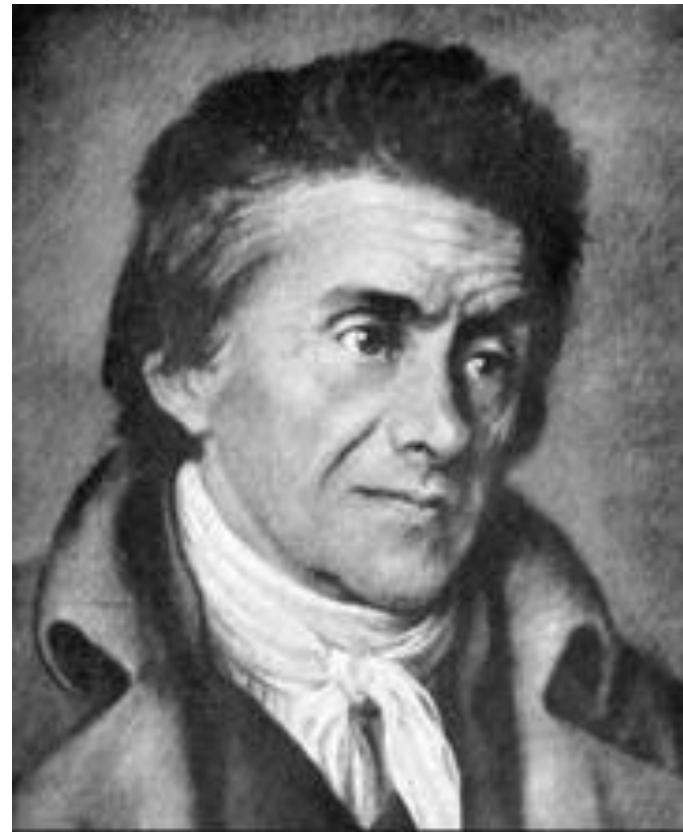
- idealizovao je prirodu deteta,
- razvoj deteta postavio šematski,
- malo uvažavao sistematsko znanje, metode i udžbenike,
- zapostavio pitanje obrazovanja ženske dece, smatrajući da žena nije sposobna za obrazovanje, već samo za rađanje,

- Najpoznatije delo: Emil ili o vaspitanju.
- Iako u njegovoj pedagoškoj koncepciji ima i nedoslednosti i nedostataka, važio je za velikog filantropa.

JOHAN HAJNRIH PESTALOCI (1746-1827)

- švajcarski pedagog, humanist,
- pod uticajem Rusoa,
- verovao da je čovek po prirodi dobar,
- osnovao sirotište za siromašnu decu i decu bez roditelja,

- smatrao da je snaga vaspitanja u podsticanju
čovekovih snaga koje su u prirodi svakog deteta i
samoaktivne su,

- smatrao da se vaspitanje mora zasnivati na
razvoju uma, srca i ruke, pa u skladu sa tim ističe značaj
umnog, moralnog i fizičkog, odnosno radnog vaspitanja,

- po njemu, izvor svakog saznanja su: broj, oblik i
reč, pa u skladu sa tim poseban značaj pridaje: računanju,
merenju i govoru,

- smatra da je svrha nastave da razvije sposobnost
mišljenja kod učenika,

- istakao vaspitni značaj nastave, tj. smatrao da nastava mora da vaspitava,

- postavio principe u nastavi: očiglednost, postupnost, sistematičnost i pristupačnost,

- istakao značaj porodičnog vaspitanja, naročito ulogu majke,

- najznačajnija dela: Kako Gertruda uči svoju decu, Linhard i Gertruda, Večernji časovi jednog usamljenika, Labudova pesma.

- otac sirotinje, „Sve za druge, ništa za sebe”.

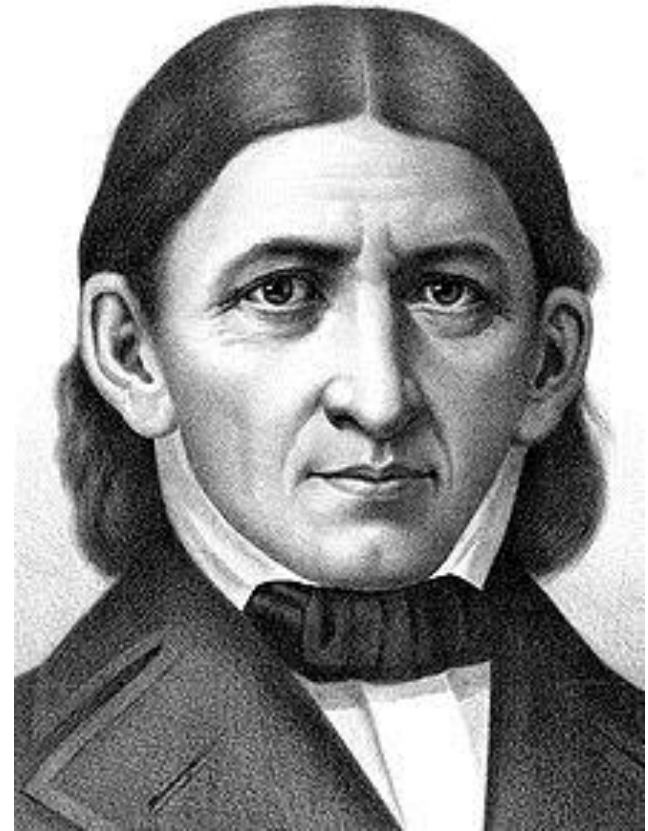
FRIDRIH FREBEL

(1782-1852)

- nemački pedagog

- bio pod uticajem pedagoških
ideja J.H. Pestalocija
(1746-1827),

- smatrao da je za poziv učitelja, vaspitača, potrebno
veoma široko obrazovanje,

- godine, 1837., u gradiću blizu Berlina, otvara specijalni zavod za malu decu, kasnije nazvan dečji vrt (Kinder Garten),

- to je bilo prvo dečje zabavište u svetu,

- naglašavao da deca u dečjem vrtu ne uče, već im se pomaže da se razvijaju, (motto: „Živimo za našu decu”)

- zalagao se za vaspitanje u skladu sa prirodom deteta, pri čemu je posebno naglašavao dečju potrebu za radom, igrom, saznanjem i stvaralaštvom,

- smatrao da dete dolazi na svet sa određenim dispozicijama, pa ih na vreme treba zapaziti i dalje razvijati,

- naglašavao značaj samoaktivnosti deteta, koja doprinosi razvoju, ali se i na osnovu razvoja podstiču određene stvaralačke aktivnosti deteta (aktiviranje deteta, osnovno načelo ovog pedagoga),

- smatrao da je dete po prirodi aktivno biće, pa tu urođenu sklonost treba zadovoljiti igrom, fizičkim ili umnim radom,

- igra ima najveću vrednost kada detetu omogućava dodir sa prirodom,

- dečji razvoj podelio na tri razdoblja:

1. rano detinjstvo (2-3. godine),

2. srednje detinjstvo (do 7. godine),

3. dečastvo (posle 7. godine),

- smatra se začetnikom predškolskog vaspitanja,
- poznat je po „Frebelovim darovima”, a to je različit didaktički materijal namenjen deci za igranje i sticanje saznanja: lopta, kocka, valjak, koska podeljena na više manjih kocki...,
- posebno je cenio ulogu majke u vaspitanju,
- glavno delo: „Vaspitanje čoveka”.

JOHAN FRIDRIH HERBART (1776-1841)

- nemački filozof i pedagog,

- Kantov naslednik na
Katedri u Keningsbergu,

- prihvatio Pestalocijeve ideje,
a na osnovu njih razvio sopstvenu pedagošku
konceptiju,

- prvi je nastojao da pedagogiju naučno zasnuje (na psihologiji i etici),

- značajno doprineo razvoju pedagogije kao samostalne nauke,

- veliki značaj pridavao nastavi i nastavnom procesu,

- nastavu smatrao najvažnijim vaspitnim sredstvom,

- prvi dao artikulaciju nastavnog časa,

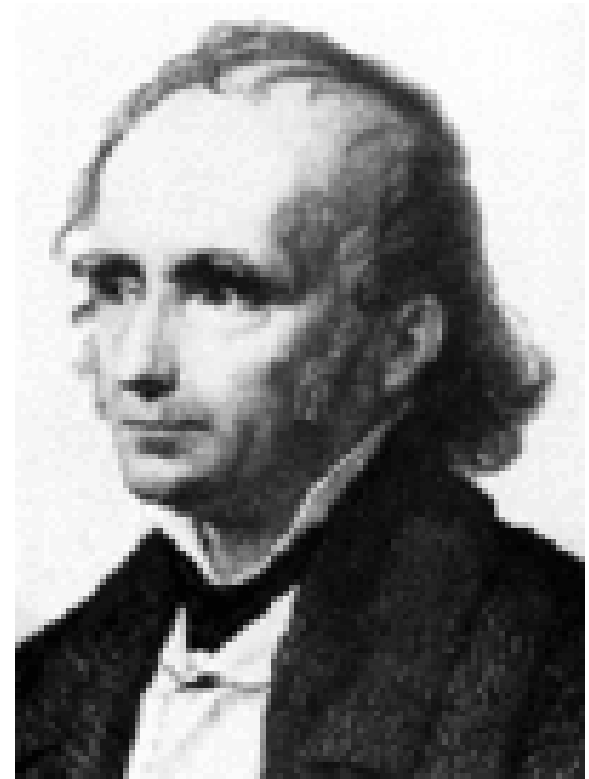
- smatrao je da nastava mora da prođe kroz tzv. formalne stupnjeve: jasnost, asocijacija, sistem i metod,
- smatrao da je glavna svrha nauke da probudi mnogostrana interesovanja kod čoveka,
- cilj celokupnog vaspitanja, po Herbartu je, da se razvije moralni karakter kod deteta, odnosno čoveka,
- herbartijanstvo i herbartovci.

FRIDRIH ADOLF DISTERVEG

(1790 – 1866)

- bio je nastavnik matematike
i fizike, u oglednoj školi
u Frankfurtu na Majni,

- veliki pristalica i sledbenik
Pestalocijevih ideja,

- veliki doprinos dao je organizovanju svetovnog obrazovanja učitelja i organizovanja učitelja u učiteljska društva,

- zalagao se za sirotinju i radnike,

- zastupao je ideju opštečovečanskog vaspitanja (Škola mora biti nosilac čovečnosti i humanosti, jer odgaja ljude i građane), vaspitanje u skladu s opšteljudskim etičkim vrednostima,

- u svojim pedagoškim pogledima postavio je tri principa:

1. samoradnja,
2. prilagođavanje prirodi,
3. prilagođavanje kulturi,

- učitelj mora umeti da podstakne samoradnjo učenika,

- u razvitku čoveka razlikuje tri stupnja:

1. stupanj vladavine osećanja,

2. stupanj pamćenja,

3. stupanj razuma,

- ukazao je na ulogu škole i učitelja, na značaj discipline učenika,
- razradio je didaktička pravila i metodike,
- delo: Putokaz za obrazovanje nemačkih učitelja, odigralo je u ono vreme značajnu ulogu u pripremi učitelja za taj poziv., (nazvan ocem nemačkog učiteljstva).

DŽON DJUJI (1859- 1952)

- vodeći američki pedagog,
- nosilac ideja filozofije pragmatizma,
- živeo i radio u doba krize kapitalističkog sistema i društvenih sukoba u savremenom svetu,

- pragmatizam je imao zadatak da doprinese vaspitanju čoveka i izgradnji demokratskog društvenog poretka,
- prema pragmatizmu, istinito je samo ono što je korisno za pojedinca,
- Djuji smatra da je svaka ideja istinita i korisna onoliko koliko može poslužiti kao instrument za praktično i uspešno delovanje,
- pravo znanje treba da bude korisno, upotrebljivo i provereno u individualnoj praksi,

- svrha znanja je da se, pomoću njega, pojedinac, uspešno može prilagoditi sredini,
- prema Djuiju, osnova svakog vaspitnog delovanja je u psihologiji i sociologiji,
  - u psihologiji: dete je centar svega, aktivnost deteta je merilo ukupnog vaspitanja,
  - u sociologiji: vaspitanje je životno iskustvo, potreba čoveka i društva,

- vaspitanje treba da je zasnovano na samoradu i neposrednoj životnoj stvarnosti, da polazi od dečjih interesa i sklonosti, „Vaspitanje je laboratorija u kojoj se konkretizuju i proveravaju različita shvatanja”,

- cilj ovog vaspitanja je da se dete što bolje prilagodi životnoj situaciji i što bolje uključi u postojeći kapitalistički društveni poredak,

- najveći deo v-o delatnosti izvodio se u radionicama, laboratorijama, bibliotekama i čitaonicama, vrtu, polju, voćnjaku, školskoj kuhinji i sl.,

- pri tome, glavni zadatak učitelja je bio da organizuje rad i stvara uslove za samostalan razvoj i rad učenika,

- godine, 1896. u Čikagu je osnovao Laboratorijsku školu, koja je prva eksperimentalna škola u Americi,

- Djujeva pragmatistička didaktika je većim delom pozitivno uticala na razvoj savremene didaktike,

- najpoznatija dela: Škola i društvo, Škola i dete, Demokratija i pedagogija

MARIJA MONTESORI (1870 – 1952)

- rođena, živela, radila i stekla veliki ugled u Italiji,
- postala poznata širom sveta po svom načinu rada sa decom,
- tridesetih godina XX veka, njen rad je nazvan sistemom ili metodom,

- bila je lekar, a proučavala je najpre razvoj i vaspitanje duševno zaostale i bolesne dece, a kasnije je svoj rad proširila i na zdravu decu,

- dokazala je da se uz poseban pedagoški tretman, ovoj deci može znatno pomoći,

- smatrala je da uticaj okoline može biti od presudnog značaja za razvoj ovakve dece,

- poznata je po metodu i posebnom materijalu koji je koristila u radu,

- isticala je da decu treba uzimati onakvom kakva ona jesu, a ne kako bi odrasli želeli da ona budu,

- isticala je značaj samomotivacije i samorazvoja dece, za šta je neophodno osigurati ugodan ambijent, u kojem će deca moći da budu aktivna i da vežbaju na posebnom didaktičkom materijalu,

- smatrala je da se obrazovanje ne može steći pasivnim odnosom, već samostalnim, aktivnim samoangažovanjem,

- zato je važno kod dece razviti prirodnu radoznalost i potrebu za znanjem,

- bila je uverenja da dete uči poput sunđera koji upija vodu, a tu sposobnost je nazvala „upijajući um”,
- Montessori učionica: pruža slobodu kretanja i aktivnosti, bogata je sadržajima i materijalima,
- vaspitač koji radi sa decom obučen je da prepozna mogućnosti deteta, da usmerava i podstiče na aktivnost,

- u Montessori metodu, sve polazi od deteta, njegovih interesa, sklonosti i mogućnosti,
- za telesni razvoj važno je osigurati sledeće uslove: prostor, negu i ishranu,
- za intelektualni i psihološki razvoj važna je: primerena sredina i odrasli koji pomaže detetu da se služi vlastitim snagama, u cilju samoaktivnosti i samorazvoja.

Literatura korišćena za pripremu predavanja, celine br. 4.:

1. Trnavac, N.; Đorđević, J. (1995): Pedagogija, Beograd, Naučna knjiga
2. Žlebnik, L. (1965): Opšta istorija školstva i pedagoških ideja, Beograd, Naučna knjiga
3. Pedagoška enciklopedija (1989); u redakciji Šimleša, Potkonjak; Beograd, ZZUINS
4. Pedagoška hrestomatija, priredio Zaninović, M. (1985), Zagreb, Školska knjiga